

Где нам је завичај? Тамо где људи око нас

разумеју до краја и до дна шта кажемо до последњег спољнег и унутрашњег тре.

пета језичког ^{наш је језик и ми смо нас сами} ~~разумеју~~ шта ~~кажемо~~. Заузме ли живу и село народ другог језика,

завичају је крај; они који се до дна и до краја разумеју родним језиком села.

Куда села? Тамо где ће људи до дна и до краја разумети шта кажу ^{досељеници} ~~наш језик~~.

многим српским породицама виђа се на зиду слика која се зове Сеоба српског

народа под патријархом Арсенијем Чарнојевићем. ^{Та} је слика једна тамно свечана

апотеоза народном и матерњем језику. Оставили су исељеници села и живе куће и

гробља, али у горко стиснутим устима наше свој језик, и где се проспе реч која

се до дна и до краја разуме, тамо ће бити завичај и живот.

Чешће смо у положају да некоме, странцу или

домаћем кажемо највишу духовну вредност нашег народа. Као из пушке одговарамо

сви ~~исто~~ исто, истим речма: Народне песме, Горски вијенац. Заборављамо казати

основну велику вредност народни језик наш. Непосредан и пун израз народног ду-

ха код нас то је наш ^{наш} ~~наш~~ ^{наш} снажни народни језик. Наш је случај посебан. Нај-

бољу поезију у нас створио је народ, највећи наш модерни песник, Владика Раде,

нешколован је брђанин. Језик народне песме наше, епске и лирске, језик Горског

вијенца то је величанствена дикција створена за израз високих духовних потреба:

за афористичку мисао, за религиозну мудрост, за очински бол. За нас Србе, за наш

посебан случај, ми се усуђујемо поставити ову тезу: док језик у народу не пос-

тане песнички моћан, нема песника који ће на том језику певати знатну и велику

поезију. Песник најпотпуније употребљаје језик, али ^{народни} језик креће ^{и брзо} песнике међу

онима који су даровити за песму, језик свира, језик слика, језик куће гради. Ка-

кав је чији народни језик, онаква му је машта о левоти и вечности. У Софокловој

трагедији, Грк Ајакс каже: Оно што људе носу ^{није} ~~није~~ ^{није} делање него реч.

Ми интелектуалци кажемо: ковати реч. А народ каже

за срећен ^{реци} ~~реци~~ ^{реци} лепо изнито. По нагону, народ каже праву ознаку за свој рад.

Прост свет ствара споро, невидљиво, тихо, као природа. Нико не види и не чује

стварање природних ткања и ткива. Исто тако, нико не зна каквим је начином ова

или она покрајина наша створила диван језик, говорни језик пун музике и богат

стилом. Црна Гора, Херцеговина и Босна, српско Приморје. Негош, ~~Стефан~~ Митров

Љубиша Кочић, то је језик простог народа, језик компликован и густ од прецизних

назива и ретких фигура, језик пун нити и збијеног ткива. ^{остаје} ~~остаје~~ ^{остаје} Прости људи

осећање израза и ознаке, И ако није увек творац језика, он је чувар језика.

У старим космогонијама се истиче да божанства наседају имена стварима. Најши народни ~~песници~~ ^{божанства} било творци било чувари језика, били су од ~~них~~ ^{позе} тих божанских именоваца. У народним песмама и пословицама имамо речи и обрта од апсолутно узорне вредности као прјомовна тачност. У Јенидоби Ђурђа Смедеревца ~~имамо~~ ^{претели} следећу танку разлику ~~у значењу~~ ^{у значењу} мирног ~~оружја~~ ^{оружја}. Вели Дубровчанин:

И досад су свати долазили,
Под оружјем нису пили вина.

~~Збуњен можда,~~

Старина Новак ћути, али одговара место њега Краљевић Марко, савршено тачно у ознаци и у градицији:

Пријатељу, дубровачки краљу,
Оваки је адет у Србаља;
Прек' оружја пију мрко вино,
Под оружјем и санак бораве.

А на смрт обозели и до костура смртали болани Дојчин, који части ради устаје с постеље и спрема се за мегдан, каже сестри Јелици:

Донеси ми једну крпу платну,
Утегни ме, сесе, од бедара,
Од бедара до витих ребара,
Да се моје кости не размину,
Не размину кости мимо кости.

Појмовну тачност прати ~~акустичка~~ ^{акустичка} тачност. Наравно, песник мора имати мистички посед звука, скривено знање да (звук) ~~сваки~~ ^{сваки} има оличење, али код нас задивљује степен до којег та осетљивост иде код прстонародног песника. Пример за то су читаве песме, с ~~кв~~ ^{кв}ја на крај. Реч и мелос су у ~~дивној~~ ^{дивној} хармонији. У Мајци Југовића она сцена кад све на свој начин залече: закукало заплакало завриштало залајало, закликтало. Или она љубавна:

Вјетар пуше, ал - катмером нисе,
а мој драги амбер - дуном дисе.

Или онај чудно, управо мукло акустички стих: Уздиже се бутун Пумадија, где је песник осећао или знао да самогласник у поновљен хуји као олуј што се приближује и четири пута га унео у један стих и то са песничком слободом да место подиже се каже уздиже се и да место лепе српске речи ~~лиси~~ ^{лиси} узме турску бутун. А какви су нам у језику имена гора, вода и села, то је један оркестар у којем бруји све што смо као народ икада срећно и несрећно назвали и дозвали. Немоћан поток се зове Мртвица, а дивља планина се зове Урлаја.

Све то чини уметничку лепоту нашег народног језика, и с таквим језиком наше народне ~~песме~~ ^{песме}. Али са појединостима уметничке вредности у народној поезији није лако ни почети, а камо ли свршити. ~~Још један~~ ^{Још један} ~~је~~ ^{је} још једно класично обележје. Фигура је не само слика и поређење, него и

терминалога, више скупљача свега и разнoгa што значи језичку и поетичку грађу.
Што маде Славени-слависти, све више странаца /^и/ слависта. У стручњака за српску народну књижевност бoвих не икада што је било. Ми се сећамо на ~~окоборони~~^{на Србима} јадних предавања из руске књижевности и још јаднијих из српске народне књижевности.
Узрок: незнање језика, дакле непојимање и неразумевање духа. Ми се сећамо у Оксфорду јадних предавања из руске књижевности, и никаквих из српске народне књижевности. Узрок: незнање језика. ~~Да~~^{помињемо} превод Гетеов Хасан-агинице тај хладни превод, пренос садржине, који је ~~српски~~^{српски} промашао скалу драмску и ~~ма~~^{је} језичку. Узрок: незнање језика. Модерни испитивачи ~~на~~^{на} наше народне поезије далеко су оставили за собом своје раније колеге, јер су ~~нашим~~^{нашим} констатовали три ствари: да српски треба научити ваљано; да српски вреди научити; и да међу Србима нема ~~одрећене~~^{одрећене} ни одвише много ни одвише ~~доразумијелих~~^{добротних} занесених испитивача народне књижевности и ~~уопште~~^{јако мало} зналаца народног језика. Опасности смо да ~~нам~~^{нам} још неизрађена дела о народној поезији, па затим можда и о изразној снази и о филозофији језика, почну писати странци и то не дамо за странце. Српећом или несрпећом, неславени-слависти не могу никада до дна и до краја разумети и примити у себе оно што је славенски биће и дух. Могу много шта научити не могу много животом искусити. Могу стручно објаснити фреску или стари рукопис, не могу васкрснути живот наше прошлости, ^а поготово не могу ништа учинити за будућност нашег језика. Највеће и најкрупније послове и радове имали би ради-ти и свршити Славени-слависти ^{било} и ради странаца-слависта. ~~Наравно~~^{Наравно} у интересу домаћег језика и књижевности у интересу престижа народног на страни и у светској науци, иначе остаје да се страни научници снабдевају подацима ~~може~~^{о славенској књижи} и језику и предању, код странаца, код ~~них~~^{тех} који ~~имају~~^{налазе у себи} ~~лирику~~^{лирику} и карактер духа и карактера заступљеног овом или оним славенском језику или ~~књижевно~~^{књижевно} ~~остатком~~^{остатком} књижевности. У делу Вилхелма Вунта ~~Нашије~~^{Нашије} и њихова филозофија има став где Вунт, бранећи свој народ од оцене неких странаца, мислио, појачавати своју одбрану наводом: да Немац није оно што је ~~српски~~^{српски} "српски јунак" који кад напоље окрене крзно Ђурка, постаје "дивљи вук". Вунта нису добро обавестили о нашем народном епу, и о нашем Марку, они код којих се информисао. Преса до краја и до дна познавати народне песме, па дух и карактер народа чије је огледало у народним песмама, па српски језик — и онда знати да Марко није ни "српски јунак" ни "дивљи вук"? Српски се јунаци не препадају, не беже, не миरे на мегдану с противником и не умиру природном смрћу. Марко је један српски тип: иначица, убојица, друмски човек, који никад не зна где ће

сутра бити, с ким вино пити, кога убити или служити. Марко је све што се може бити ~~на српски начин~~ од страшног до смешног, ^{на} српски начин. ~~и~~ Марко и против-
нике своје води да види у свима видовима од страшног до смешног, и према томе
се и понаша ^{улази} у све ставове од кривика до будале. Где год у песми Марко
"пригрће ђурак наопако" или

sket | Самур калпак на чело намиче,
Те с^устава ~~као~~ самур и обрве,
или ко^уће ^убуздосан и сабау размешта театрално, ^уникада ^уне следи ~~у~~ бој и
проливање крви, напротив, настаје буфонска или хуморна сцена. Пошто је Муста^а-
аги скинута глава без извртања ђурка, Марко, као сваки примитивац и обична
убојница, парадире са својим делом. Он неће да крене на позив турског цара, и
ништа не одговара посланицима царевим. А кад се ипак дао намолити—уве^а се
да^у намолити свеједно да ли од мајке или од султана—он полази пригнувши
ђурак наопако и, у истом стилу, код цара "у чизмама сјео на сериаду". Затим
следе познато: "цар с одмиче, а Марко^у примиче", али ништа неће бити. Марко
ће најзад примити од цара дукате да иде да настави пити вино уз рамазан, као
је цар то забрањено био. Нигде ни цртица од "српског јунака", нигде ни траг
од "дијалог ^увика". Извртање ђурка је у нашим народним песмама по правилу ствар
нејуначка, ствар секријског или будаластог хумора. Вудалина Тале, пошто је из-
врнуо ђурак наопако,

sket | Личином се по ње^м ^уопасао,
Натурио капу ^уазветину,
На којој је триста прапораца....

Случај бунтов није усамљен. ^уЗановоу, велике нетачности из пера великих људи
памте се и да^у наводе као ^утачности из тих пера. Свет који се интересује
нашом народном поезијом—ради језика, ради психологије, ради философије—мо-
рао би налазити податке у делима ^уоних који по крви и ^учини чине део ума,
карактера и језика заступљених у нашим народним уметворинама.